

bunlardan başka tıp ve diğer sahalarla ilgili olarak kaleme alınmış birçok eserinin müsvvedde ve notlarının bulunduğu belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Mitrân, *Bustânü'l-eṭṭibbâ' ve rauzatü'l-elibbâ'*, Tahran 1368 hş./1989, Mehdi Muhakkık'ın önsözü, s. 3-6; İmâdüddin el-İsfahânî, *el-Fethu'l-kussî* (nşr. M. Mahmûd Subh), Kahire 1962, s. 576; Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'l-zamân*, VIII, 411-412; İbn Ebû Usaybia, *ʿUyûnü'l-enbâ'*, II, 174-181; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 3429, V, vr. 270-271*; Safedî, *el-Vâfi*, IX, 40-43; Ebû'l-Ferec, *Târîh*, II, 449; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'l-zâhire*, VI, 113; *Keşfü'z-zunûn*, I, 243; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, IV, 288-289; Ahmed İsâ, *Mu'cemü'l-eṭṭibbâ'*, Beyrut 1361/1942, s. 135; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 892; *Hedîyyetü'l-ârifîn*, I, 204; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, II, 245; Dihhudâ, *Luġatnâme* (Muîn), I, 309; M. Ullmann, *Die Medizin im Islam*, Leiden 1972, s. 165-166; A'yânü's-Şi'a, XI, 188-194; Şeşen, *Fihrisü mah-tûṭâtü't-tıbbi'l-İslâmî*, s. 90; a.mlf., *Salâhaddin Devrinde Eyyûbîler Devleti*, İstanbul 1983, s. 380-381; Ziriklî, *el-A'lam* (Fethullah), I, 300; "İbn Miṭrân", *DMBİ*, IV, 628-629.

CEVAT İZGİ

İBNÜ'L-MUALLİM

(bk. MÜFİD, Şeyh).

İBNÜ'L-MUFADDAL

(ابن الفضل)

Ebû'l-Hasen Şerefüddin Ali b. el-Mufaddal b. Ali el-Makdisî el-İskenderânî (ö. 611/1214)

Hadis hâfızı, fakihi.

24 Zilkade 544'te (25 Mart 1150) doğdu. Aslen Kudüslü olup İbnü'l-Enceb diye de bilinir. 558'de (1163) Ebû Ubeyd Ni'me b. Ziyâdetullah el-Grîfârî'den *Şaḥîḥ-i Buḥârî*'nin son kısmı dışında tamamını okudu. Sâlih İbn bint Muâfâ'dan fıkıh, Ebû Tâlib Ahmed b. Müsellem el-Lahmî'den usûl-i fıkıh öğrendi. Otuz yaşına kadar İskenderiye bölgesinde kalarak hadis ve Mâlikî fıkıhı tahsil etti. 574'te (1178-79) Mısır'a geçip İbn Dirbâs diye bilinen Kadî Ebû'l-Kâsım Abdülmelik b. İsâ el-Mârânî gibi âlimlerden hadis öğrenimini sürdürdü. Tahsil ve hac niyetiyle Mekke'ye gitti. En çok faydalandığı ve yıllarca derslerine devam ettiği hocası Silefî olup oğlu Muhammed'in de ondan hadis dinlemesini sağladı. Mağribli hadis âlimi Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed b. Huneyn'den icâzet aldı. İbnü'l-Mufaddal Haremeyn'de bulunduğu süre içinde ders okuttu. İskenderiye'de

bir süre kadılık ve İskenderiye Medrese-si'nde müderrislik yaptı. Daha sonra Kahire'ye giderek el-Medresetü's-Sâhibiyye'de vefatına kadar ders verdi; Münzirî ve Zekiyyüddin Ebû Abdullah Muhammed b. Yûsuf el-Birzâfî gibi âlimler kendisinden faydalandı. Dinî ilimlerin, özellikle hadisin çeşitli dallarında söz sahibi bir âlim, güçlü ve güvenilir bir hadis hâfızı, fıkıh ilminde ve özellikle Mâlikî fıkıhında otorite olan İbnü'l-Mufaddal 611 yılı Şâban ayının ortalarında (Aralık 1214) Kahire'de vefat etti. Ebû'l-Tâhir Muhammed ve Ebû'l-Hüseyn Ahmed adlarında iki oğlu olduğu bilinmekte, yakın dostları ve talebeleri, bilhassa Münzirî onun fazilet ve yüksek ahlâkından övgüyle bahsetmektedir.

Eserleri. 1. *Kitâbü'l-Erba'în fi faẓli'd-du'a' ve'd-dâ'in*. Müslümanın günlük hayatında yaptığı duaların faziletine dair olan eserde önce kaynakları gösterilerek bir hadis nakledilmekte ve rivayetlerde geçen bazı kelimelerin açıklaması yapılmaktadır. Eserin Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'de bulunan nüshasının beşinci cüzü (Mecmua, nr. 94) Bedr b. Abdullah el-Bedr tarafından Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin *Kitâbü'l-Erba'în 'alâ mezhebi'l-müteḥakkkıḳîn mine's-şûfiyye* adlı eserinin içinde yayımlanmıştır (Beyrut 1414/1993, s. 133-209). 2. *Erba'üne ḥadîşen 'an erba'ine şeyḥan fi erba'ine bâben li-erba'ine şaḥâbiyyen*. Eserde her bölümün başında önce saḥâbînin hayatı hakkında kısaca bilgi verilmiş, daha sonra hadis zikredilerek onunla ilgili açıklama yapılmıştır. Hz. Ebû Bekir'in rivayetiyle başlayan eserin nüshaları Berlin Staatsbibliothek'te (nr. 1467, pet. 582) ve British Museum'da (nr. 1628) bulunmaktadır. 3. *Erba'üne ḥadîş müselsele* (Millet Kütüphanesi, Feyzullah Efendi, nr. 507, vr. 79-100). 4. *Erba'ün fi ṭabaḳâti'l-huffâz* (*Kitâbü'l-Erba'în el-mürettebe 'alâ ṭabaḳâti'l-erba'în*) (Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye, Hadis, nr. 168). 5. *Vefeyâtü'n-naḳale* (*Ṭabaḳâtü'l-erba'în*). Ebû Muhammed İbnü'l-Ekfânî Hibetullah b. Ahmed'in 463-483 (1071-1090) yıllarını kapsayan *Câmi'u'l-vefeyât*'i üzerine (nşr. Abdullah b. Ahmed b. Süleyman el-Hamed, Riyad 1409/1989) yazılan bir zeyil olup 581'e (1185) kadar olan vefeyâtı kapsamaktadır. Münzirî de buna, 581-642 (1185-1244) yıllarını içine alan *et-Tekmile li-Vefeyâtü'n-naḳale* (nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, I-IV, Beyrut 1401/1981) adıyla bir zeyil yazmıştır. İbnü'l-Mufaddal'ın ayrıca *Taḥkîku'l-cevâb 'ammen ücize lehû mâ fâ-*

tehû mine'l-kitâb ve eş-Şıyâm adlı iki eserinden söz edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Münzirî, *et-Tekmile*, II, 306-307; İbn Hallikân, *Vefeyât*, III, 290-292; İbn Abdülhâdî, *'Ulemâ'ü'l-ḥadîş*, IV, 170-171; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ'*, XXII, 66-69; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 1135; Safedî, *el-Vâfi*, XXII, 217; İbn Kesir, *el-Bidâye*, XIII, 68; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'l-zâhire*, VI, 212; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâdara*, I, 354; Ahmed Bâbâ et-Tinbüktî, *Neylû'l-ibtihâc*, Trablus 1408/1989, s. 317; Siddîk Hasan Han, *et-Tâcû'l-mükellel* (nşr. Abdülhakîm Şerefeddin), Beyrut 1404/1983, s. 82; Ahlwardt, *Verzeichnis*, II, 213; Brockelmann, *GAL*, I, 452; *Suppl.*, I, 627; *Hedîyyetü'l-ârifîn*, I, 704; *İzâhu'l-meknûn*, I, 265; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, VII, 244; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 212-213.

SALİH KARACABEY

İBNÜ'L-MUGALLİS

(ابن المغلس)

Ebû'l-Hasen Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. el-Mugallis el-Bağdâdî (ö. 324/936)

Zâhirî fakihi.

Bağdat'ta yetişti ve orada yaşadı. Zâhirî mezhebinin kurucusu Dâvûd ez-Zâhirî'nin oğlu İbn Ebû Dâvûd'dan fıkıh öğrendi. Dedesi Muhammed'den, Ali b. Dâvûd el-Kantarî, Ebû Kılâbe er-Rekâşî, Ca'fer b. Muhammed b. Şâkir es-Sâiğ, İsmâil b. İshak el-Cehdamî, Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, Hasan b. Ali el-Ma'merî gibi âlimlerden hadis dinledi. Yetiştirdiği öğrenciler ve kendisinden rivayette bulunanlar arasında Ebû'l-Hasan Haydere b. Ömer ez-Zendeverdî, Ali b. Hâlid el-Basrî, Ebû'l-Mufaddal eş-Şeybânî, Ali b. Muhammed el-Bağdâdî gibi isimler yer alır. İlim ve fazilet sahibi, güvenilir bir âlim olarak tanınan İbnü'l-Mugallis, 4 Cemâziyelâhîr 324 (29 Nisan 936) tarihinde altmış yaşlarında iken Bağdat'ta vefat etti. İbnü'l-Gazzî ölüm yılını 323 olarak vermektedir. Kaynaklar, İbnü'l-Mugallis'in kendi döneminde Zâhirî mezhebinin en büyük otoritesi kabul edildiğini, bu mezhebin gelişmesinde ve yayılmasında önemli rolü olduğunu bildirmekte, ayrıca mezhebin Bağdat'ta yayılmasının, ölümünden sonra ders halkasının başına geçen öğrencisi Haydere vasiyetiyle gerçekleştiği kaydedilmektedir.

Zâhirî mezhebi doğrultusunda birçok kitap telif ettiği, ancak fıkıh sahasında yazdıklarının kaybolduğu bildirilen İbnü'l-Mugallis'in kaynaklarda adı geçen eser-